

UDK:94(575.1):331.7(045)

Akmal SAFAROV,
Qarshi davlat universiteti doktoranti
E-mail:akmal.safarov1996@mail.ru

Qarshi DU dotsenti, PhD O.Rahmonqulova taqrizi asosida

IRRIGATOR KADRLAR TAYYORLASH BORASIDAGI QARORLAR TAHLILI

Annotatsiya

Maqolada keyingi yillarda respublikamiz sug'orish tizimida irrigator kadrlar tayyorlash borasida amalga oshirilayotgan islohotlar doirasida qabul qilingan qonunlar tahlil qilingan bo'lib, asosan Qashqadaryo viloyati misolida yuritilgan statistik ma'lumotlar qaror va farmoyishlardan kelib chiqib yaratilgan.

Kalit so'zlar: Professional ta'lim tizimi, irrigatsiya, suv xo'jaligi, mexanizatsiyalash, Orol dengizi, kadr, melioratsiya.

ANALYSIS OF DECISIONS ON THE TRAINING OF IRRIGATORS

Annotation

This article provides an analysis of the laws adopted in recent years within the framework of the reforms implemented in our republic on the training of irrigators in the irrigation system. This article mainly uses the example of the Kashkadarya region as a basis for statistical data generated from decisions and orders.

Key words: Professional education system, irrigation, water management, mechanization, Aral Sea, personnel, land reclamation.

АНАЛИЗ РЕШЕНИЙ ПО ПОДГОТОВКЕ ИРРИГАТОРОВ

Аннотация

В данной статье дается анализ законов, принятых за последние годы в рамках проводимых в нашей республике реформ по подготовке кадров ирригаторов в системе орошения. Статья написана на основе статистических данных, в основном на примере Кашкадарьинской области, на основе постановлений и распоряжений.

Ключевые слова: Система профессионального образования, орошение, водное хозяйство, механизация, Аральское море, кадры, мелиорация земель.

Kirish. Bugungi kunda dunyoda ro'y berayotgan siyosiy jarayonlar natijasida ko'plab mamlakatlar o'rtasida harbiy ixtiloflar ro'y bermoqda. Bu kabi ixtiloflarning ko'plab sabablari mavjud, shunday sabablardan biri bu shubhasiz suv muommosidir. Albatta global havo isishi natijasida mintaqalarda suvga bo'lgan ehtiyoj ortib ba'zi mamlakatlar o'rtasida transchegaraviy daryolardan foydalanish masalasida hukumatlar o'rtasida kelishmovchilik paydo bo'lib, davlatlar buni qurol kuchi bilan yechishga urinishi harbiy ixtiloflarga yo'l ochmoqda. Masalan, Eron va Afg'oniston o'rtasida paydo bo'lgan Helmand daryosidan foydalanish borasidagi kelishmovchilikni bunga misol tariqasida keltirib o'tishimiz mumkin [1] Shu bilan birga, tahlillar shuni ko'rsatadiki, bunday holat Markaziy Osiyoda ham yuz berishi mumkin. Ma'lumki, O'rta Osiyo gidrografik tarmog'ining o'ziga xos xususiyati uning suv havzalarining nihoyatda notekis taqsimlanishi bilan belgilanadi. Mintaqaning barcha respublikalariga yetqazib beriladigan hamda foydalaniladigan asosiy suv manbalari ikki davlat chegarasida joylashgan. Orol dengizi havzasining asosiy arteriyalari oqimi asosan Qirg'iziston – Sirdaryo (80%) va Tojikiston – Amudaryo (83%) hududlarida hosil bo'ladi. Ikkinchisi O'rta Osiyodagi eng katta daryo bo'lib, uzunligi 2540 km. Amudaryo havzasi taxminan 62,9 kubometrni tashkil qiladi. km jami suv zahiralarning (64 kub km) Tojikiston hududida hosil bo'lgan. Bundan tashqari, respublika muzliklarida katta hajmdagi suvni o'z ichiga oladi - Markaziy Osiyo zahiralarning 60% dan ortig'i mintaq daryolari muvozanatini tartibga soladi. Sirdaryo Farg'ona vodiysining sharqiy qismida Norin va Qoradaryoning qo'shilish joyida hosil bo'lib, uzunligi 2337 km; uning gidroresurslari 40,6 kubometrni tashkil etadi [2] va aynan xuddi Eron va Afg'oniston o'rtasida sodir bo'lgan holat

biz va qo'shnilarimiz o'rtasida ham sodir bo'lishi ehtimoli mavjud. Va, albatta, bugungi kunda dunyoda suv muommolariga yechim taklif etuvchi bir qator tashkilot, shartnoma va kelishuvlar ishlab chiqilgan. Xususan, BMT ning suv resurslari bo'yicha mexanizmi UN-Water xalqaro platformasi BMTga a'zo davlatlar o'rtasida suv bilan bog'liq muommolarni o'rganib yechib taklif qilayotgan bo'lsa, xuddi shunga o'xshash faqat Markaziy Osiyoga tegishli muammolarga yechim izlash, Markaziy Osiyodagi transchegaraviy daryolardan samarali foydalanish masalalarida hamfikrlikni uyg'unlashtirish maqsadida CARES (Central Asia Regional Environmental-Markaziy Osiyo Mintaqaviy Ekologik markazi) faoliyat yuritmoqda

O'zbekitonda ham bu kabi muammolarni kelib chiqishini oldini olish maqsadidada bir qator tadbirlar amalga oshirildi, kelishuvlarni imzolandi. Xususan, 2017-yilda O'zbekiston va Qirg'izistonning suv masalalari bo'yicha hukumatlararo qo'shma komissiyasi tuzildi, ikki davlat 2022-yilda Andijon (Kampirobod) suv omborining suv resurslarini birgalikda boshqarish to'g'risidagi bitimni ratifikatsiya qilishdi; 2018-yilda O'zbekiston va Tojikiston Farhod va Rog'un GESlari bo'yicha o'zaro manfaatli kelishuvga erishgan bo'lsa, 2022-yilda har ikki davlat davlat rahbarlari Zarafshon daryosida Yovon GESini qurish tashabbusi bilan chiqdilar; 2021-yilda Qozog'iston, Qirg'iziston va O'zbekiston o'rtasida To'xtag'ul suv omboridan foydalanish bo'yicha kelishuvga erishilgan edi. [3] Albatta bu sayi harakatlarning barchasi prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev nomi bilan bog'liq bo'lib, prezidentlikning dastlabki yillaridayoq Shavkat Mirziyoyev Orol muommosiga urg'u berib jahon hamjamiyatini ushbu muommoning ildizlariga e'tibor berishni va agar uning oldini olinmasa yanada

chuqurlashib ekologik falokatlar sodir bo'lishi haqida bir necha marotaaba aytib o'tgan. Jumladan, prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2018-yili Mo'ynoqqa tashrifi chog'ida "Global isish muammosi kuchayib, yog'ingarchilik kamayotgan bugungi asrimizda Orol dengizini qutqarish tobora imkonsiz bo'lib bormoqda. Bunday sharoitda yagona yo'l - borini asrab qolish, fojia ta'sirini kamaytirish, odamlar hayotini osonlashtirish" - deya ta'kidlab o'tdi [4]

Mavzuga oid adabiyotlar tahlili. Mustaqillikning dastlabki yillaridayoq O'zbekistonda sug'orish tizimiga doir ko'plab qaror va farmonlar qabul qilingan bo'lib, bu sohada qabul qilingan farmonlarning dastlabkisi O'zbekiston Respublikasi prezidenti huzuridagi Vazirlar mahkamasi tomonidan 1992-yil 5-fevraldagi "Toshkent qishloq xo'jaligini irrigatsiyalash va mexanizatsiyalash injenerlari institutida injener kadrlarni tayyorlash haqida"gi, shuningdek, O'zbekiston Respublikasi Prezidenti huzuridagi Vazirlar mahkamasining 1992-yil 11-apreldagi "O'rta Osiyo ilmiy-tadqiqot institutining ilmiy ishlab chiqarish birlashmasi haqida"gi qarorlari bo'lib ushbu qarorlar keyingi yillarda qabul qilingan qarorlar uchun o'zak vazifasini bajardi. Keyingi yillarda suv xo'jaligida kadrlar masalasiga oid ko'plab qaror va farmoyishlar qabul qilinganiga qaramay ushbu masala chuqur viloyatlar misolida o'rganilmagan va ilmiy maqola va adabiyotlar deyarli yaratilmaganligi mavzuning ilmiy yangiligini ko'rsatib beradi.

Tadqiqot metodologiyasi. Ushbu maqola ma'lumotlarini tayyorlashda tarixiy metodlardan huquqiy va miqdoriy tahlil, tizimlilik kabi ilmiy tadqiqot usullaridan foydalanildi

Tahlil va natijalar. Suv masalasidagi o'zaro mahalliy kelishmovchiliklarni hal qilish hukumatlar oldiga bir qancha vazifalarni bajarishni shart qilib qo'yadi: birinchidan: suvdan foydalanish borasida mamlakatlar o'rtasida huquqiy asos yaratish; ikkinchidan: suv masalalarida uzoqni ko'ra oladigan, uning sarflanishini nazorat qiladigan bilimlari irrigator kadrlarni tayyorlash; uchinchidan: suvdan foydalanish borasida tejoyvchi texnologiyalarni yaratish. Bilamizki, qishloq xo'jaligining asosiy yuragi hisoblangan suv xo'jaligida malakali kadrlarni tayyorlash va ularning iqtidori hamda malakasidan foydalanish suvni o'rinni va iqtisod qilib ishlatishda muhim ahamiyat kasb etadi.

O'zbekiston mustaqillikka erishgan dastlabki yillarda bunga ahamiyat berilgan bo'lsa-da, tom ma'noda bu vazifani bajarishni yangi bosqichga ko'tarish Prezident

Sh.Mirziyoyevning shaxsan tashabbuslarida ko'rinadi. Jumladan, prezidentimiz Shavkat Mirziyoyevning 2018-yil 8-maydagi "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari institutida oliy ma'lumotli kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi [PQ-3702](#)-sonli [5] qarorida ham qishloq xo'jaligi sohasida malakali irrigator kadrlar bilan bog'liq muammolar mavjudligi va suv xo'jaligida malakali kadrlarni tayyorlash zarurligi aytib o'tilgan.

Shubhasiz, mamlakatimizda ushbu vazifani bajarish maqsadida mustaqillik yillaridan hozirga qadar ko'plab qaror va farmoyishlar yaratildi, ayniqsa, bu jarayon keyingi yillarda yanada jadallashdi. Xususan, prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2024-yil 7-maydagi "Suv xo'jaligida zamonaviy boshqaruv tizimini joriy qilish va rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash to'g'risida" [PF-74](#) —sonli farmon fikrimizning yaqqol dalilidir. Farmonda O'zbekistonda suv xo'jaligini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida mehnatga haq to'lash tizimini takomillashtirish orqali sohaga malakali mutaxassislarni jalb qilish va kadrlar qo'nimsizligini kamaytirish sanab o'tiladi [6]

Albatta, bugungi kunda suv xo'jaligi sohasida malakali kadrlar yetishmovchiligi hamda suv xo'jaligi sohasida innovatsiyalar yo'lga qo'yilmagani xususan, "Qashqadaryoda tomchilatib sug'orish jami sug'oriladigan maydonning bor-yo'g'i 2,4 foizida joriy qilingan" [7] bundan tashqari ba'zi hududlarda suv xo'jaligi masalasi oqsayapti bu haqida prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev 2020-yil 13-noyabrda Qashqadaryoga tashrif davomida "Noto'g'ri sug'orish oqibatida yerlarning 45 foizi sho'rlangan. Ayniqsa, bu borada Muborak, G'uzor, Nishon va Kosonda ahvol juda og'ir. 38 ming gektar maydon foydalanishdan chiqib ketgan" [8] de'ya ta'kidlab o'tgan. Bunday muommolarning vujudga kelishi hech shubhasiz kadrlar masalasi bilan chambarchas bog'liqdir. Buning oldini olish maqsadida prezident Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2017-yil 24-maydagi [PQ-3003](#) "Qishloq va suv xo'jaligi tarmoqlari uchun muhandis-texnik kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risidagi [9] qarori imzolandi va aynan ushbu qaror bilan irrigator kadrlarni tayyorlovchi bir qator institutlar va kollejlarni uchun tayanch institutlar belgilab berildi va sifatli irrigator kadrlar tayyorlash vazifasi yuklandi, xususan, shunday kadrlar tayyorlovchi kollejlarni va ulardagi yo'nalishlar Qashqadaryo viloyati misolida quyidagi jadvalda berib o'tilgan:

Kollej nomi	Yo'nalish nomi
G'uzor qishloq xo'jaligi kasb-hunar kolleji	Sug'oriladigan yerlar meliorativ tizimlari bo'yicha texnik
Koson qishloq xo'jaligi kasb-hunar kolleji	Sug'oriladigan yerlar meliorativ tizimlari bo'yicha texnik
Qamashi qishloq xo'jaligi kasb-hunar kolleji	Sug'oriladigan yerlar meliorativ tizimlari bo'yicha texnik
Yakkabog' qishloq xo'jaligi kasb-hunar kolleji	Sug'oriladigan yerlar meliorativ tizimlari bo'yicha texnik [10]

Yuqoridagi jadvalda berilgan kollejlarni uchun aynan tayanch oliy o'quv yurti sifatida Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari instituti belgilanishining o'ziyoq sohaga berilayotgan yuksak e'tibordan dalolat beradi.

Aynan so'nggi yillarda bu sohada ya'ni suv xo'jaligida irrigator kadrlar tayyorlash masalasi yanada dolzarblashib asosiy masalaga aylanganini prezidentimiz Shavkat Mirziyoyev tomonidan 2019-yil 6-sentabrda imzolangan PF-

5812 sonli "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi qarorda ham ko'rishimiz mumkin ya'ni ushbu qarorda ba'zi kasb-hunar maktablari negizida aynan alohida suv xo'jaligiga ixtisoslashgan kollejlarni ham tashkil topgani fikrimizning isbotidir [11].

Xususan, quyidagi jadvalda Qashqadaryo viloyatida tashkil etilgan ana shunday kollejlarni berib o'tiladi.

T/r	Tuman (shahar) nomi	Kasb-hunar kolleji nomi	Kasb-hunar kolleji quvvati	Tizimiga kasb-hunar kolleji o'tkazilayotgan vazirlik, idora va tashkilotlar nomi	Vazirlik, idora va tashkilotlarining ta'lim muassasalari nomi
1	Qamashi tumani	Qamashi qishloq xo'jalik kasb-hunar kolleji	750	Suv xo'jaligi vazirligi	Qamashi suv xo'jaligi va melioratsiya kolleji
2	Kasbi tumani	Denov qishloq xo'jalik kasb-hunar kolleji	750	Suv xo'jaligi vazirligi	Kasbi suv xo'jaligi va melioratsiya kolleji

Xulosa va takliflar. Xulosa qilib aytadigan bo'lsak, bunday professional ta'lim tashkilotlarining tashkil etilishi va suv xo'jaligi sohasiga ixtisoslashuvi eng avvalo suv resurslarini yanada qadrlash hamda bu sohada yuksak malakali kadrlarni vujudga keltirish maqsadida sohaga berilayotgan e'tibordir. Ya'ni ushbu sohaning bugungi davrga javob

beradigan sohaga aylantirish va shu orqali ekologik holat butkul yomonlashishining oldini olishdir. Zero, biz bugun bu sohada SSSR davrida o'ylamay amalga oshirilgan qo'shtirmoq ichidagi islohotlar natijasida orol fojeasining taqdirini guvohi bo'lib turibmiz.

ADABIYOTLAR

1. Mohammad Assem Mayar "The long winding river: Unravelling the water dispute between Afghanistan and Iran" Afghanistan Analysts Network-2023
2. Bekdurdıyeva Gulmira Axmatjonovna "Markaziy Osiyoda ekologik siyosatning konseptual asoslari" Buxoro Davlat Universiteti ilmiy axboroti. Buxoro-2024-yil,5-son.
3. Sanjar Umirzoqov "O'zbekistonning transchegaraviy suv resurslaridan foydalanish bo'yicha siyosati" Aqua Xalqaro ilmiy-ommabop jurnali 2024-yil may-iyun soni.
4. President.uz "Shavkat Mirziyoyev Orol dengizining qurigan tubiga bordi"
5. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2018-yil 8-maydagi "Toshkent irrigatsiya va qishloq xo'jaligini mexanizatsiyalash muhandislari institutida oliy ma'lumotli kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi [PQ-3702](#)-sonli qarori
6. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2024-yil 7-maydagi "Suv xo'jaligida zamonaviy boshqaruv tizimini joriy qilish va rivojlantirishning ustuvor yo'nalishlarini belgilash to'g'risida" [PF-74 –sonli](#) farmoni.
7. Prezident.uz "Qashqadaryo o'zining salohiyatiga mos yashamayapti" prezident Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 13-noyabrda Qashqadaryoga tashrifi chog'ida so'zlangan nutqidan
8. Prezident.uz "Qashqadaryo o'zining salohiyatiga mos yashamayapti" president Shavkat Mirziyoyevning 2020-yil 13-noyabrda Qashqadaryoga tashrifi chog'ida so'zlangan nutqidan
9. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2017-yil 24-maydagi "Qishloq va suv xo'jaligi tarmoqlari uchun muhandis-texnik kadrlar tayyorlash tizimini tubdan takomillashtirish chora-tadbirlari [to'g'risida](#)"gi PQ-3003-sonli qarori
10. Maqolada faqat kollejlarning suv xo'jaligiga oid bo'lgan yo'nalish nomi berilgan.
11. O'zbekiston Respublikasi prezidentining 2019-yil 6-sentabrda imzolangan "Professional ta'lim tizimini yanada takomillashtirishga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida" gi PF-5812 sonli qarori